

därför starkt ifrågasättas, om icke huvudregeln bör vara den att rättgångskostnaden skall fördelas mellan de tilltalade med hänsyn till omständigheterna och att solidarisk betalningsskyldighet åläggas endast om särskilda skäl talar därför.

Under hänvisning till det ovan anförda får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att rättgångsbalkens 31 kapitel §§ 1, 6 och 7 ändras så att rättgångskostnaderna kan jämkas till belopp som svarar mot betalningsförmågan och att i de fall då flera tilltalade döms för samma brott kostnaderna skall fördelas mellan de tilltalade med hänsyn till omständigheterna och solidarisk betalningsskyldighet åläggas endast om särskilda skäl talar därför.

Stockholm den 15 januari 1964

C.-G. Enskog

M. Berglund

Mac P. Hamrin
i Kalmar

Nr 259

Av herr **Ohlin m. fl.**, om *enhetlig handläggning av samhälls-
åtgärderna mot ungdomsbrottslighet.*

(Lika lydande med motion nr 212 i Första kammaren)

En bestående brist i fråga om brottsbalksreformen och den nya barnvårdslagen av år 1960 är, att dualismen i fråga om ansvar och insatser mellan domstols- och fångvårdsväsende å ena sidan samt samhällets barna- och ungdomsvård å den andra sidan inte bringats till en lösning utan förblivit ett tvisteämne till men för samlade insatser. Frågan har ofta påtalats, nu senast genom Socialvårdsförbundets skrivelse om åtalspraxis gentemot ungdomsbrottslingar.

Det är ytterst angeläget att den nuvarande dualismen i procedurhänseende kan ersättas med en enhetlig ordning för hela ungdomsområdet, så att ansvariga samhällsorgan kan förenas i ett fruktbarande samarbete i stället för *kompetensvister*. Enligt vår mening bör därför en handlägningsordning tillskapas, som gör det möjligt att i enhetliga former pröva alla inom ungdomsområdet förekommande vårdfall med

kriminell belastning. Det är en källa till besvikelse, att ej heller regeringens nu avgivna proposition om brottsbalkens införande förutser några avgörande förändringar på denna punkt.

En lösning av detta problem bör enligt vår mening uteslutande sökas med ledning av vad som betingas av rationellt grundade skäl i fråga om kvalifikationskrav, handläggningsordning, vårdformer och organisation. Utifrån dessa utgångspunkter kan följande allmänna synpunkter framställas:

1. *Synpunkter på kvalifikationskrav, kompetens m. m.*

a) *kompetenskrav*

Om enhetlighet i handläggningen skall vinnas, är det nödvändigt att det beslutande organet erhåller sådan sammansättning, att det kan beakta sig också med sådana utredningsfall där ansvarsfrågan är oklar eller bestridd. Medborgerliga rättssäkerhetsgarantier kräver då att samhällsingenripande mot vederbörandes nekande eller bestridande ej får ske annat än efter prövning av ett organ med domstolsmässig kompetens. Organet måste därför tillföras en kvalificerad rättsbildad ledamot.

Enhetlighet i handläggningen av ungdomskriminaliteten vinnes knappast efter en åldersgräns av 18 år. Säkerligen kan påtagliga skäl från vårdsynpunkt också anföras för en specialreglerad procedur även för äldre ungdomsbrottslingar. Ett organ med domstolsmässig kompetens gör heller icke någon snäv åldersbegränsning nödvändig, utan denna kan helt fixeras efter vad som med hänsyn till enhetlighet från vårdsynpunkt ter sig mest lämpligt.

Ett framträdande kompetenskrav är vidare, att organet bör representera erfarenhet från det sociala vårdområdet och från behandlingsområdet. Det bör också representera lekmanerfarenhet. Utifrån dessa utgångspunkter bör sålunda organet tillföras befattningshavare med erfarenhet från det sociala vårdområdet samt — endera som bitsittare eller sakkunnig — mentalhygieniskt utbildad befattningshavare med erfarenhet från behandlingsverksamhet. Dessutom bör lekmanasynpunkter finnas företrädda.

b) *handläggningsordning*

En enhetlig handläggning av samhällsåtgärder mot ungdomskriminalitet kräver att utredning skall kunna förebringas och bedömas av vederbörande organ också i tvistiga utredningsfall. Enligt allmänt vedertagna rättssäkerhetsprinciper måste ju frågan om samhällsåtgärder på grund av förment brottslighet ogillas, om vederbörande ej kan överbevisas om kriminellt handlande. Den som misstänks för asocialitet måste också på sedvanligt sätt kunna erhålla biträde av offentlig försvarare med uppgift att framlägga hans synpunkter. Biträde i utred-

ningsdelen från samhällets åklagarmyndigheter torde därför av praktiska skäl knappast kunna undvaras i tvistiga fall eller vid vidlyftiga utredningar och om fråga är om grova brott, där blotta erkännandet ej kan godtagas som utredning utan kompletterande bevisning. I vårdfrågan och beträffande erkända brott av mindre grov beskaffenhet torde det däremot vara ändamålsenligt att barnavårdsmyndighetens representanter företräder det allmänna. Som ombud för det allmänna skulle således åklagarmyndigheter och barnavårdsmyndigheter samarbeta och företrädas av var sin representant med uppgift att självständigt tillvarata samhällets intressen, åklagaren som fackligt utbildad i procedur- och utredningsfrågor, barnavårdsrepresentanten som fackligt utbildad i vårdnadsfrågor.

I fråga om publicitet och offentlighet kring proceduren bör vårdsynpunkter vara vägledande. Givetvis måste dock en avvägning ske, så att svarandens uttalade önskemål om offentlighet tillgodoses om inte särskilda skäl talar däremot.

c) *samhällsvård och påföljder*

Om dualismen i proceduren på ungdomsvårdsområdet skall elimineras, uppkommer frågan vilka vårdformer och samhällsåtgärder som ett organ med kompetens över hela ungdomsvårdsområdet bör äga tillgång till. Ett stort antal fall kan givetvis administreras genom överlämnande för samhällsvård i nu tillämpade former genom omhändertagande av den kommunala barnavården eller genom intagning på ungdomsvårds-skola. Om hela ungdomsområdet skall täckas, kommer givetvis också ungdomsfängelse i fråga. Man kan — som anförts i vår motion angående kriminalvården — fråga sig om tillräckliga motiv i ett sådant läge finnes för att särskilda dessa båda vårdformer eller om det icke vore mest konsekvent att låta en integrering ske av dessa till sitt syfte så likartade samhällsåtgärder. Oavsett hur denna fråga löses, är det emellertid tydligt, att man med nu anförda medel i stort sett täckt det stora flertalet behandlingsfall som kommer under prövning på ungdomsområdet.

För att undvika omgång och besvär för målsägarparten att få skadestånd fastställda — vilket kan erfordras oavsett om försäkring föreligger eller inte — borde även skadestånd kunna fastställas under proceduren. Behov torde också kunna föreligga att utdöma böter, för den händelse att omhändertagande för samhällsvård befinnes för långtgående i fall av lindrigare brottslighet. Om organet erhåller domstolsmässig kompetens, torde formella erinringar mot att tillägga organet dessa befogenheter knappast kunna resas.

Skall dualismen på ungdomsområdet fullständigt hävas, erfordras

emellertid också att organet skall kunna pröva även mycket grova brott, t. ex. dråp. Formella hinder att tillerkänna organet kompetens även i dylika fall torde ej heller förefinnas, om kvalifikationskravet domstolsmässig kompetens tillgodoses enligt i det föregående framförda riktlinjer. Frågan blir i dessa fall — som givetvis i praktiken kommer att utgöra ett ringa fåtal av förekommande mål — i vilken utsträckning ytterligare påföljdsformer behöver ställas till organets förfogande.

2. *Alternativa organisatoriska möjligheter*

Mot bakgrund av i det föregående angivna kompetenskrav, som förefaller ofrånkomliga, om enhetlighet skall skapas vid handläggning av frågor om samhällsätgärder vid ungdomskriminalitet, må härefter antydas olika tänkbara alternativ att organisatoriskt lösa detta problem.

Ett hypotetiskt alternativ är givetvis att vid behandling av kriminalfall giva barnavårdsnämnderna så kompetent sammansättning som erfordras. Under den kommunala självstyrelsens former har ju stadskommunerna sedan länge förvaltats egna judiciella organ. Reformarbetet har dock här gått i riktning mot att överföra rådhusrätterna och därmed ansvaret för den kommunala jurisdiktionen till en enhetlig judiciell organisation under statlig ledning.

Detta hindrar givetvis ej att judiciellt ansvar åter anförtros kommunerna på ungdomsområdet. Även efter en reform av handläggningen beträffande kriminalvårdsfall i annan riktning skulle ju barnavårdsnämnderna i ordinarie sammansättning komma att bibehålla ansvaret för omhändertagande för samhällsvård på sociala indikationer. Barnavårdsnämnderna skulle ju dessutom under alla förhållanden komma att bibehålla ansvaret även för kriminaliteten ibland barn under en viss med hänsyn till olikheter i vårdbehov etc. bestämd åldersgräns, t. ex. under nuvarande straffmyndighetsålder. Dessa omständigheter talar i och för sig för att barnavårdsnämnderna utbygges med erforderlig judiciell kompetens också på ungdomsområdet.

Emot en sådan lösning finns emellertid också framträdande skäl. Barnavårdsnämndernas antal lär med all sannolikhet vara alltför stort för att en organisation på lokal basis med i detta sammanhang erforderlig kompetens skulle kunna realiseras. Det kan här anmärkas, att det t. o. m. i Stockholm visat sig svårt för barnavårdsnämnden att erhålla biträde av kompetent medicinskt utbildad personal i sådan utsträckning att omhändertagande för samhällsvård måst ske vid vissa tillfällen utan i barnavårdslagen föreskrivet läkarintyg.

Ett annat tänkbart alternativ vore därför att inrätta regionalt verk samma organ, så att en koncentration av resurserna kunde ske med

ett större upptagningsområde som underlag. En sådan organisation kunde tänkas endera under statlig eller landstingskommunal ledning. Nackdelen med denna ordning ligger främst i olägenheterna av att etablera en helt ny social-judiciell instans.

Ett tredje alternativ med otvivelaktiga praktiska företräden förefaller vara, att anlita underrättsorganisationen, varvid ungdomsvårdsfrågorna finge handläggas av till denna organisation anknutna ungdomsvårdsnämnder med förut angiven kompetens och sammansättning. Fördelarna härmed synes vara särskilt möjligheterna att anlita i domstolsväsendet verksamma jurister samt anknytningen till domstolsväsendets instansordning i övrigt vid överklagande. Självfallet aktualiseras dock härmed också frågan om särskild sammansättning och handläggningsordning inom överrätterna i dessa mål. En lösning av instansordningen måste ju dock under alla förhållanden ske, och övriga alternativ synes snarast erbjuda större problem härvidlag. Här behöver blott erinras om de välkända svårigheterna att reformera proceduren för administrativa frihetsberövanden.

3. *Sammanfattande synpunkter*

Den nuvarande dualismen i handläggningsformer då det gäller samhällets åtgärder mot ungdomskriminaliteten leder till att olyckliga kompetensvister mellan ansvariga samhällsorgan erhåller proportioner som är menliga för effektiviteten i samhällsinsatserna och som skadar allmänhetens förtroende för verksamheten. Det är därför en angelägenhet av största betydelse för de kriminalpolitiska insatserna att denna ordning kan elimineras. Detta bör också vara möjligt i former som tillgodoser både rättssäkerhetsgarantier och vårdsynpunkter. Behovet av en specialreglerad procedur och ett domstolskompetent organ med representanter även för vård- och behandlingsområdena kommer dessutom att påtagligt öka, därest förslaget om bevistalan och därmed lagföring i utredningssyfte också av minderåriga under straffmyndighetsåldern antas.

Olika vägar att nå en konsekvent och enhetlig lösning är härvid tänkbara. Det vill dock synas som om en organisation med till underrätterna anknutna ungdomsvårdsnämnder vore det alternativ som från praktisk synpunkt ter sig enklast att genomföra och som smidigast anknyter till befintlig organisation och instansordning. Oavsett vilken form som väljes, bör emellertid en utredning omgående komma till stånd med uppgift att framlägga förslag till en avveckling av den dualism som nu råder i fråga om handläggningen av samhällets åtgärder mot ungdomsbrottsligheten.

Under hänvisning till det anförda yrkas,
att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an-
hålla om en utredning med uppgift att framlägga för-
slag till en sådan ordning att samhällets åtgärder mot
ungdomsbrottsligheten kan ske i enhetliga former.

Stockholm den 23 januari 1964

Bertil Ohlin

Gunnar Helén

Bertil von Friesen

Manne Ståhl

Henning Gustafsson

Brita Elmén

Gustaf Kollberg

Sven Gustafson

i Göteborg

Nr 260

Av herr **Ohlin m. fl.**, *angående målsägandes möjligheter att
utfå skadestånd.*

(Lika lydande med motion nr 213 i Första kammaren)

Till de olösta men angelägna frågorna, då det gäller allmänhetens skydd mot brott hör i hög grad spørgsmålet om säkerställande av ersättning till den enskilde, som lider skada och förluster genom brottsliga övergrepp. De skadestånd, som utdöms, är mestadels helt gagnlösa som skydd för en skadelidande målsägare, eftersom gärningsmannen mestadels saknar förmåga eller vilja att ersätta de förluster, som drabbar den enskilde. Särskilt otillfredsställande är, att den enskildes anspråk på upprättelse i dessa fall t. o. m. skall behöva stå tillbaka för samhällets ekonomiska anspråk på böter. Det förefaller därför angeläget att erinra om, att allmänhetens trygghet mot kriminaliteten och dess verkningar inte bara inrymmer spørgsmålet om tillrättaförande av och skydd mot dem som begår brott, utan också frågan om en förbättrad trygghet åt dem, som drabbas av den kriminella verksamhet, som samhället trots alla motåtgärder dock ej lyckas förhindra.

Ur här anförda synpunkter kan kriminalpolitiken sägas vara tämligen ensidigt inriktad på åtgärder gentemot brottslingen, medan situationen för målsäganden, som lidit skada genom brottet och vars skydd de kriminalpolitiska instrumenten ju ytterst är avsedda att tillgodose, alltjämt ägnats föga intresse. Det är en bräcklig och ur skyddssynpunkt